

Waldemar Chrostowski

"Księga Aggeusza : orędzie,
interpretacja, recepcja" : VI
Konferencja Naukowa "Interpretacja
Pisma Świętego" : UKSW, Warszawa,
8 V 2012

Collectanea Theologica 82/4, 7-10

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WALDEMAR CHROSTOWSKI, WARSZAWA

**KSIĘGA AGGEUSZA – ORĘDZIE, INTERPRETACJA,
RECEPCJA.**

**VI KONFERENCJA NAUKOWA
INTERPRETACJA PISMA ŚWIĘTEGO,
UKSW, WARSZAWA, 8 V 2012**

Doroczne konferencje naukowe poświęcone interpretacji Pisma Świętego wychodzą naprzeciw postulatam Magisterium Kościoła i potrzebom współczesnej biblistyki katolickiej, której sedno stanowią – bodaj bardziej niż kiedykolwiek dotąd – kwestie hermeneutyczne. Hermeneutyka jest sztuką interpretacji. Wszzechstronna wiedza nagromadzona na temat Biblii jest ogromna, natomiast często nie wiadomo, co z tym bogactwem zrobić, to znaczy, jak pogodzić najrozmaitsze poglądy i stanowiska, a także ustalenia, hipotezy i domniemania, oraz jak spożytkować ów różnorodny materiał w chrześcijańskiej teologii i praktyce duszpasterskiej.

Warszawskie konferencje zmierzają do solidnego ustalenia kontekstu historycznego, w jakim powstała dana księga biblijna, rzeczowej analizy jej orędzia, tak jak możemy ją przeprowadzić za pomocą narzędzi właściwych dla podejścia diachronicznego i synchronicznego oraz wielokierunkowych metod egzegetycznych, a następnie do ukazania najstarszych etapów oddziaływania orędzia rozpatrywanej księgi, widocznego w Biblii Greckiej (Septuaginta), w Nowym Testamencie i w Biblii Aramejskiej (targumy). Nie trzeba uzasadniać, że szczególną rolę pełni wzgląd na Nowy Testament, traktowany jako druga część kanonu Biblii chrześcijańskiej, co powoduje, że refleksja na ten temat nabiera charakteru refleksji wewnątrzkanonicznej.

W poprzednich latach przedmiotem kolejnych konferencji były: Księga Ezechiela, Pieśń nad Pieśniami, Księga Tobiasza, Księga Kapłańska i Księga Nahuma. Dobór i kolejność ksiąg nie są przypadkowe, lecz skoordynowane z programem wykładów w Sekcji Biblijnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Wiosenne konferencje, skierowane

przede wszystkim do doktorantów i studentów, są pomyślane jako dopowiedzenia i uszczegółowienie wykładów, które pozwalają dostrzec i docenić korzyści płynące ze studiów biblijnych i teologicznych. Lecz krąg uczestników naukowych spotkań i dociekań jest znacznie szerszy, obejmuje bowiem innych studentów i młodych naukowców, a także osoby spoza UKSW zainteresowane poszerzaniem wiedzy biblijnej i pogłębianiem wiary.

Otwierając konferencję, ks. prof. Waldemar C h r o s t o w s k i, pomysłodawca tego projektu i kierownik Sekcji Biblijnej na Wydziale Teologicznym UKSW, zauważył, że do zakończenia cyklu poświęconego Staremu Testamentowi pozostało 40 ksiąg, co oznacza, że ostatnia konferencja odbędzie się najwcześniej w 2052 r. Oznacza to, że młodzi naukowcy na pewno będą mieli co robić, trzeba też mieć nadzieję, że część uczestników obecnego spotkania dożyje pomyślnego zakończenia zapoczątkowanego cyklu. Pomyślnie rozwija się jego odpowiednik, czyli równoległy cykl konferencji naukowych poświęconych Nowemu Testamentowi, organizowany przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Na konferencję, która odbyła się 8 maja 2012 r., złożyły się dwie sesje. Przewodniczenie pierwszej objął ks. dr hab. Bartosz A d a m c z e s k i, adiunkt na Wydziale Teologicznym UKSW. Sesję otworzył referat ks. dr. Tomasza T u ł o d z i e c k i e g o, adiunkta na Wydziale Teologicznym UMK, zatytułowany *Tło historyczne epoki proroka Aggeusza: polityka – administracja – demografia*. W przystępny i żywy sposób jego autor przedstawił uwarunkowania historyczne, polityczne i społeczno-gospodarcze, stanowiące kontekst działalności i orędzia proroka Aggeusza. Tak szeroka panorama ukazała schyłek VI w. przed Chr. jako ogniwo w długim procesie niezwykle intensywnych wydarzeń i przemian towarzyszących w biblijnym Izraelu przejściu od okresu Pierwszej Świątyni do okresu Drugiej Świątyni.

Autor drugiego referatu, ks. prof. dr hab. Waldemar C h r o s t o w s k i, podjął próbę odpowiedzi na tytułowe pytanie: *Dlaczego w 520 r. przed Chr. nie odbudowano jeszcze domu Bożego w Jerozolimie?* Refleksja została podzielona na trzy części: rzeczywistość Pierwszej Świątyni, skutki zagłady Jerozolimy i zburzenia świątyni dokonanej przez Babilończyków oraz najważniejsze dylematy dotyczące odbudowy Drugiej Świątyni. Wiedza w tych sprawach pochodzi z dwóch źródeł: Pisma Świętego i archeologii. Mimo to w wielu przypadkach jesteśmy zdani na domysły, bo świadectwa nie są pełne ani jedno-

znaczne, bądź w ogóle ich brakuje. Odbudowa sanktuarium konsekrowanego w 515 r. przed Chr. rozstrzygnęła wiele dylematów po linii zapatrywań przyjętych przed wygnaniem babilońskim. Był to zarazem świt nowej ery, w której świątynia i sprawowany w niej kult ofiarniczy nie będą już jedynym, ani nawet najważniejszym, elementem pobożności. Religia Izraela z religii miejsca przeobrażała się w religię czasu.

Trzeci referat w pierwszej sesji wygłosił ks. dr hab. Marek P a r c h e m, adiunkt na Wydziale Teologicznym UKSW, podejmując temat *Znaczenie i funkcje świątyni w Księdze Aggeusza*. Wystąpienie składało się z dwóch części, poświęconych terminologii oraz prorockiej wizji świątyni jerozolimskiej. Aggeusz, zwracając się zarówno do zwykłych mieszkańców Jerozolimy, jak i kapłanów, kładzie mocny nacisk na pilną potrzebę odbudowy domu Bożego. Powinien to być priorytet ze względu na związek jego funkcjonowania z kondycją ekonomiczną i przyszłością polityczną Judy. Na płaszczyźnie teologicznej świątynia, jako mieszkanie Boga, osiągnie chwałę, gdyż Bóg będzie w niej odbierał cześć. Będzie stanowiła religijne centrum świata, a także symbol i manifestację chwały Boga, miejsce Jego samoobjawienia się oraz kultu i udzielania pokoju rozumianego eschatologicznie.

Drugiej sesji przewodniczył ks. prof. W. C h r o s t o w s k i. W jej ramach dr Barbara S t r z a ł k o w s k a, adiunkt na Wydziale Teologicznym UKSW, podjęła temat *Księga Aggeusza w Septuagincie*. Podobnie jak w latach poprzednich – kiedy ukazywała kierunki reinterpretacji rozpatrywanych ksiąg biblijnych dokonanej w Septuagincie, postrzeganej jako w pełnym tego słowa znaczeniu Biblia Grecka – ukazała charakter przekładu Księgi Aggeusza. Podkreśliła, że została przełożona dość wiernie, czasem wręcz literalnie, na język grecki, chociaż nie brakuje w niej drobnych zmian wynikających np. z innego odczytania tekstu spółgłoskowego oraz dostosowania do specyficznej sytuacji członków żydowskiej diaspory Aleksandryjskiej.

Ekumenicznym akcentem konferencji był referat dr hab. Kaliny W o j c i e c h o w s k i e j, wykładającej w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, zatytułowany *Nowa świątynia u progu nowej ery – sposoby obecności Księgi Aggeusza w Nowym Testamencie*. Referentka podkreśliła, że w tym, co się tyczy cytowania tekstów Starego Testamentu w Nowym Testamencie, często trudno wskazać bezpośrednie źródła cytatów, ponieważ użyte sformułowania mogły być znane autorowi z potocznej mowy religijnej. Teksty Księgi Aggeusza oraz Księgi Zachariasza i Księgi Malachiasza, odzwierciedla-

jące trzy nurty mesjanizmu, łączono w jeden zwój, przy czym klucz do ich wspólnej interpretacji stanowiło wyrażenie „posłaniec Pański”. Prezentując przyjętą przez siebie metodologię cytowania Księgi Aggeusza w Nowym Testamencie, za najlepszą uznała klasyfikację literaturoznawczą, wyróżniającą cytaty empiryczne (akt cytowania, kryptocytaty, aluzje, reminiscencje) oraz nawiązania. Jako kryptocytat wskazała Hbr 12,16, natomiast szczególną uwagę poświęciła tekstowi J 2,19-21, w którym słowo „świątynia” nabiera znaczenia symbolicznego, określając Jezusa jako świątynię i objawienie chwały Bożej.

Doktor hab. Anna K u ś m i r e k, adiunkt na Wydziale Teologicznym UKSW, idąc po linii swych wieloletnich zainteresowań i badań nad targumami, podjęła temat *Aramejska wersja Księgi Aggeusza*. Dokonując analizy jej poszczególnych fragmentów, podkreśliła najważniejszy cel każdego *meturgemana*: uczynienie tekstu aramejskiego bardziej precyzyjnym niż oryginał hebrajski. Targumiczną wersję Księgi Aggeusza znamionuje unikanie antropomorfizacji Boga, dodawanie wyjaśnień uznanych za niezbędne lub pomocne, a także zmiana terminologii i rozmaite drobne, lecz zamierzone modyfikacje.

Ostatni referat, zatytułowany „*Chwała przyszłej świątyni*” (*Hieronim ze Strydonu, „In Aggaeum” II,1-10*), wygłosił o. dr hab. Mieczysław Celestyn P a c z k o w s k i, profesor UMK. Zarysował dwa okresy w działalności egzegetycznej wybitnego Ojca Kościoła, który od fascynacji metodą alegoryczną Orygenesesa przeszedł do zdystansowania się od niej i własnego komentowania ksiąg świętych. Komentarz do Księgi Aggeusza powstał w pierwszym z tych okresów, dlatego nie zabrakło w nim alegorii, posuwającej się do dostrzegania w tekście starotestamentowej księgi aluzji do Trójcy Świętej. Swoją pracę komentatorską prowadził na zasadach parafrazy. Uprzywilejowany dla niego był tekst Septuaginty, w którym, jeśli mógł, dostrzegł znaczenie mesjańskie.

Po referatach wygłoszonych podczas pierwszej i drugiej sesji wywiązywała się interesująca dyskusja. Studenci i doktoranci dawali w niej wyraz wiedzy nabytej podczas wykładów, konfrontując ją z wystąpieniami poszczególnych referentów. Ponieważ pochodzą oni z różnych ośrodków akademickich, wyraźnie zatem dochodziła do głosu różnorodność i specjalizacja w zakresie studiów biblijnych prowadzonych na trzech różnych uczelniach, których przedstawiciele mieli konferencyjne wystąpienia.

ks. Waldemar CHROSTOWSKI